

מדד השלום נובמבר 2005
פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן

הרושם שהלך וגבר בתקופה האחרונה כי התחום הכלכלי-חברתי יהיה הגורם שיכריע את העדפות הבוחר בבחירות הקרובות אינה עומדת במבחן המציאות כאשר מדובר בהעדפות לגבי איש תפקיד ראש הממשלה. אמנם גם הציבור הרחב סבור כי התחום כלכלי-חברתי – בו יש לפרץ יתרון ברור על פני שרון - יהיה השיקול המכריע, אך גם רוב הבוחרים הנותנים עדיפות לכישוריו של פרץ בתחום הכלכלי ונוטים להזדהות עם משנתו הסוציאל-דמוקרטית, עדיין מעדיפים את שרון לראשות הממשלה. נראה אפוא כי האמונה שהתחום הכלכלי-חברתי יהיה חשוב יותר מהתחום המדיני-בטחוני בבחירות הנוכחיות אינה מכריעה את ההעדפה האישית עבור מי להצביע, אלא משקפת יותר את הבולטות של התחום הכלכלי-חברתי בשיח הפוליטי והתקשורתי מאז נבחר פרץ לראשות העבודה.

בתחום היחסים עם הפלסטינים הצפי של הציבור הוא כי הן שרון הן עמיר פרץ, אם מי מהם יהיה ראש הממשלה הבא, ינסו לחדש את התהליך המדיני תוך נכונות לפינוי התנחלויות. ואולם, בעוד שרון ממוקם בעיני הרוב בתחום הביטחון במרכז או בימין המתון, עמיר פרץ ממוקם עמוק בשמאל. היות שרוב בציבור ממקם עצמו בתחום זה בימין או במרכז, אין פלא כי שרון הוא ראש הממשלה המועדף על-ידי הרוב ונתפס כמי שיכול לקדם את תהליך השלום תוך שמירה על האינטרסים הביטחוניים של ישראל. זאת למרות שבתחומי החברה והכלכלה הוא ממוקם קרוב יותר לקוטב הקפיטליסטי מאשר המיקום העצמי של רוב הציבור כיום ולמרות שעמיר פרץ נתפס בבירור כמי שיכול לקדם טוב יותר את הנושא הכלכלי-חברתי ולהביא לצמצום הפערים.

בנושא העדתי – יש רוב לסבורים כי השיקול העדתי לא שיחק תפקיד בהצבעת חברי מפלגת העבודה בעד פרץ או נגדו ורוב מכריע סבור כי מוצאו העדתי של שרון לא ישפיע על שיקולי הבוחרים האם להציע עבורו בבחירות אם לאו.

אלה הם הממצאים העיקריים של מדד השלום לחודש נובמבר שנערך בימים ב-29-28 בחודש.

לשאלה: "מה ישפיע יותר לדעתך בבחירות הקרובות כאשר אנשים יחלטו עבור מי להצביע – תחום הביטחון והיחסים בין ישראל לפלסטינים או התחום החברתי כלכלי?" השיבו 53% מהמראיינים היהודים כי התחום החברתי כלכלי ישפיע יותר על הבוחר, 36% שהתחום הביטחוני, ולשאר לא הייתה דעה ברורה בנושא. באשר לעמדות האישיות על פני הרצף הרעיוני שבין סוציאל-דמוקרטיה לבין קפיטליזם וכלכלת שוק, הציבור ממקם עצמו בבירור בצד אחד: 36% תומכים מאוד בגישה הסוציאל-דמוקרטית ו 14% די תומכים בה – ובסך הכל 50%. זאת לעומת 11% שדי תומכים בגישה

הקפיטליסטית ו-18% התומכים בה מאוד - ובסך הכל - 29%. 15% ממקמים עצמם באמצע בין שתי הגישות ולשאר אין דעה ברורה. על פני אותו רצף 29% מיקמו את שרון באמצע בין שתי הגישות, 34% בצד הקפיטליסטי ורק 16.5% בצד הסוציאל-דמוקרטי. עמיר פרץ לעומת זאת מוקם על ידי רוב ניכר (60%) בצד הסוציאל דמוקרטי, 8.5% מיקמו אותו באמצע ו 6% בלבד בצד הקפיטליסטי (כרבע לא ידעו). בשאלה מי יקדם טוב יותר את ההתפתחות הכלכלית של ישראל תוך כדי צמצום הפערים החברתיים הקיימים הצביעו 37% על עמיר פרץ ורק 24% על שרון (השאר הצביעו על מועמדים אחרים או לא ידעו).

ממצאים אלה מצביעים, לכאורה, על יתרון ברור של פרץ על פני שרון בעיני הציבור. ואף על פי כן, לשאלה "את מי היית רוצה לראות כראש ממשלה?" השיבו 43% שרון ו-19% פרץ. יתר על כן, גם המגדירים עצמם כסוציאל-דמוקרטים מעדיפים יותר את שרון (38%) על פני פרץ (28%) לראשות הממשלה. כצפוי, הפערים לטובת שרון גדולים יותר בקרב הממקמים עצמם באמצע (44% לעומת 8%) או בצד הקפיטליסטי (54% לעומת 7%). פילוח ההעדפה על פי כוונות הצבעה מעלה כי בקרב המתכוונים להצביע עבודה 80% מעדיפים את פרץ ו-11.5% את שרון. אך בקרב מצביעי קדימה ההעדפה היא יותר חד משמעית - 91.5% את שרון ו-1% את פרץ. יש לציין כי פילוח על פי גיל מראה כי בעוד התמיכה בפרץ היא פחות או יותר שווה ברוב קבוצות הגיל, תמיכה בשרון היא גבוהה יותר בקבוצות הגיל המבוגרות יותר.

כיצד אפשר אם כן להסביר את העובדה כי למרות שפרץ נתפס כמי שיכול לעשות יותר לצמצום הפערים הכלכליים-חברתיים - נושא שכאמור נחשב בעיני הרוב, כגורם המרכזי בקביעת ההצבעה - אין פרץ המועמד המועדף לראשות הממשלה? התשובה טמונה להערכתנו בנושא המדיני-בטחוני, היינו ביתרון המרשים שיש לשרון על פני פרץ, בעיני הציבור, ביכולת לקדם את תהליך השלום תוך שמירה על האינטרסים הביטחוניים של ישראל. כך, 60% סבורים כי שרון ייטיב לעשות כן, שעה ש 10% בלבד גורסים כך לגבי פרץ. העדפה זו מעניינת במיוחד לאור העובדה כי שיעור דומה, כ-40%, מעריך לגבי שרון ולגבי פרץ כאחד, כי אם כל אחד מהם יבחר כראש ממשלה מדיניותו בנושא הפלסטיני תהיה חידוש המשא ומתן תוך נכונות לפינוי התנחלויות. רק 30% סבורים כי שרון יבחר באופציה חד-צדדית לעומת 12% המעריכים כי פרץ ילד בדרך זו ושיעור הסבורים כי כל אחד משניהם יעדיף לשמר את המצב הקיים הוא 19% במקרה של שרון ו 13% במקרה של פרץ, כאשר שיעור אלה שאינם יודעים לגבי פרץ הוא גבוה במיוחד - כ-30%, מה שמרמז אולי על עמימות מסוימת במסריו לגביו בנושא זה.

יתרונו של שרון בתחום המדיני-בטחוני - לעומת התחום הכלכלי-חברתי - נעוץ כנראה בחפיפה גדולה הרבה יותר בין הזיהוי העצמי של המשיבים במישור המדיני-ביטחוני לבין האופן שבו נתפס

שרון בהקשר זה בהשוואה לפרץ. 39% ממקמים עצמם בימין או בימין המתון, 29% במרכז ו 24% בשמאל. בהתאמה, 33.5% ממקמים את שרון בימין, 36% במרכז ו 20% בשמאל. את עמיר פרץ, לעומת זאת, 65% בשמאל, 11.5% במרכז ו 5% בלבד בימין. ואכן, הממצאים מורים על קשר ברור בין ההגדרה העצמית בתחום המדיני-ביטחוני לבין שיעורי העדפה של שרון ופרץ לראשות הממשלה. כך, שרון זוכה ב 39% מהימין, 60% מהמרכז ו- 33% מהמגדירים עצמם כשמאל, כאשר השיעורים המקבילים של פרץ הם 13%, 18%, ו 33%, בהתאמה. כלומר לשרון יש עדיפות ברורה בשתי הקטגוריות המייצגות את רב ציבור הבוחרים היהודי (68%). יתר על כן, גם בקרב המגדירים עצמם כשמאל, המייצגים כרבע מהבוחרים היהודים, שיעור המעדיפים את שרון אינו נופל משיעור המעדיפים את פרץ.

את ההשפעה המשולבת של הזיהוי העצמי במישור המדיני-ביטחוני והכלכלי חברתי ניתן לראות במלואה מתוך הציור המצורף. כך, מבין 9 הצירופים האפשריים של הקטגוריות ימין-מרכז-שמאל במישור המדיני-ביטחוני והקטגוריות סוציאל-דמוקרט, קפיטליסט ובאמצע בין השתיים במישור הכלכלי-חברתי, פרץ מועדף על פני שרון רק בצירוף של שמאל סוציאליסטי, בו נכללים פחות מחמישית (17%) מכלל ציבור הבוחרים היהודי, שעה שבכל שאר הצירופים, כולל הימין והמרכז הסוציאליסטי, נהנה שרון מעדיפות ברורה.

באשר לעניין העדתי, שנדון כה רבות בתקשורת לאחרונה, מעניין לציין כי הרוב – 52% - סבורים כי מוצאו העדתי של פרץ לא היה חשוב בהחלטתם של חברי העבודה להצביע נגדו או בעדו, אם כי עדיין 38% הסבורים כי היה זה גורם משמעותי. מעניין- אם כי לא מפתיע – הוא הממצא כי רק 14% סבורים כי מוצאו העדתי של שרון משחק תפקיד בהעדפות הבוחרים, מה שמחזק את הקביעה התיאורטית הסוציולוגית כי מוצא הוא רלוונטי בעיקר לגבי קבוצות מיעוט סוציולוגי ולא לגבי קבוצות המוצא החזקות. הצלבה בין המוצא העדתי של המראיין לבין הערכתו באיזו מידה המוצא שיחק תפקיד בבחירת פרץ מראה כי בכל קבוצות המוצא הרוב סברו שלעדנו של פרץ לא הייתה חשיבות. רוב זה גדול עוד יותר בנוגע לשאלת הרלוונטיות של המוצא העדתי בבחירה בשרון.

בדקנו גם מהי עמדת הציבור כיום לגבי הכללת שר ערבי בממשלה, וזאת לאור העובדה כי פרץ התחייב שיצרף לממשלה אם הוא שיקים אותה שרים ערבי, ונכח המידע כי גם שרון מתכנן צעד דומה. רוב של 50% (לעומת 43.5%) תומך כיום בצירוף שר ערבי לממשלה.

באשר לציבור הערבי, אמיר פרץ הוא המועמד המועדף לראשות הממשלה – 52% לעומת 18% שרון. הצפי כאן הוא כי פרץ אם יזכה בתפקיד ילך בכיוון של חידוש המשא ומתן עם הפלסטינים לעומת שרון אשר לפי ההערכה הרווחת כאן ינסה לשמר את המצב הקיים. מעניין כי בקרב

המרואיינים הערבים גבוה היה שיעור המאמינים כי נושאי ביטחון יכתיבו ההצבעה יותר מנושאי חברה וכלכלה – 45% לעומת 43%. יתר על כן, כאן הערכת הרוב המכריע היא כי המוצא העדתי של פרץ שיחק תפקיד חשוב בהכרעת מצביעי העבודה האם לבחור בו – 69%! גם מוצאו העדתי של שרון נתפס בעיני רוב הציבור הערבי – 52% - כרלוונטי ביותר להכרעת הבחור.

מדדים:

אוסלו כללי – 42.9 ; יהודים – 40.6

מו"מ כללי – 59.2 ; יהודים – 57.4

פרויקט מדד השלום נערך במרכז תמי שטינמץ למחקרי שלום והתכנית לחקר סכסוכים ויישובם ע"ש אוונס באוניברסיטת תל-אביב, בראשות פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן. הראיונות הטלפוניים בוצעו על-ידי מכון ב.י. כהן באוניברסיטת תל-אביב ב-29-28 בנובמבר, 2005 וכללו 583 מרואיינים/ות, המייצגים את האוכלוסייה הבוגרת היהודית והערבית בארץ (לרבות יש"ע והקיבוצים). טעות הדגימה למדגם בגודל זה היא כ-4.5% לכל כיוון